

Hane pungmes, *Remiz pendulinus*, i bobyggartagen (dock ej individen som diskuteras i artikeln).
FOTO: GÖRAN HAGLUND

Pungmesen och en felriktad etisk kompass

GÖRAN ARNQVIST

- Nja, jag tror inte att den störs av att vi står här!
- Vad har du med det att göra?

Den 18 april upptäcktes en ensam pungmeshane vid Nedre Föret, strax söder om Uppsala. Den hade det dåliga omdömet att börja bygga ett bo i en björk bara ett par meter från en cykel- och gångväg. Jag bor själv i närheten och var därför där flera gånger för att följa hans ansträngningar. Boet växte för var dag. Vid varje tillfälle stod så klart ett antal skådare där för att få se pungmesen.

De allra flesta visade respekt, hänsyn och försiktighet och stod på behörigt avstånd (25–30 meter) från boträdet. Men vid varje tillfälle stod också några skådare precis vid boträdet, på bara 2-4 meters avstånd, flera med kameror monterade på stativ för att få så bra bilder och obsar som möjligt. Vid varje tillfälle bad jag dessa att flytta sig och hålla rimligt avstånd till boträdet, vilket dom flesta

motvilligt och under milda protester gjorde. Citaten ovan är hämtade från en del andra.

EFTER EN VECKA slutade pungmesen bygga på sitt då nästan färdigställda bo. Vid de sista observationerna sågs hanen istället riva loss bomaterial, förmodligen för återanvändning. Ett annat bo i ett mer skyddat läge, troligen byggt av samma hane, hittades lite senare i närheten. Det är ingen vågad gissning att hanen övergav boet vid cykelvägen på grund av den

nästan konstanta störning som den utsattes för av alltför närgångna skådare. Det som återstår är många närbilder på pungmesen och hans bo. Tamás Székely och hans kollegor vid Universitetet i Bath, vilka såvitt jag vet har arbetat mest med pungmesens häckningsbiologi under det senaste decenniet, betonar att pungmesen är väldigt störningskänslig. De råder fältarbetare att aldrig vistas

närmare än 10 meter från ett bo och att absolut inte stanna mer än 30 minuter då bon bevakas. Annars finns risk för att boet överges på grund av störning.

PUNGMESEN ÄR KLASSAD som starkt hotad i Sverige. Ett uppenbart etiskt dilemma uppstår. I den ena vågskålen ligger chansen att få en kanonobs och närbilder på en bobyggnad. I den andra

vågskålen ligger risken att störningen kanske bidrar till att pungmesen överger boet och att en chans till häckning, om än mycket liten, går om intet. Det är inte svårare än så. Att så många skådare finner att den förra skålen väger tyngre än den senare får mig att nästan vilja lägga kikaren på hyllan. Och varför reagerar inte fler av oss då folk betar sig klandervärt? Var har civilkuraget tagit vägen?

Kommentar från UOF Upplands fågelskådare och Regionala rapportkommittén

Fågelskådning är en fritidssyssla där vi inte sällan ställs inför situationer där vi behöver tänka efter och ta hänsyn till andra intressen. Det blir en avvägning mellan de rättigheter vi har i och med med Allemansrätten att vistas i skog och mark och de skyldigheter som samtidigt finns att respektera privat mark, växande grödor och människor i området. Det sistnämnda inkluderar andra fågelskådare! Dessutom måste vi alltid sträva efter att minimera störning av de fåglar och andra djur som vi letar efter. Årstiden är en faktor i sammanhanget. På hösten och vintern kan man, generellt uttryckt, bete sig "klumpigare", på våren och sommaren spoliernas i värsta fall häckningar som har stor betydelse för den lokala populationen.

Både Birdlife Sverige och Club300 har tagit fram etiska riktlinjer för hur vi ska bete oss när vi skådar fågel, tillgängliga på respektive föreningars hemsidor. UOF och Regionala Rapportkommittén (rrk) Uppland står bakom dessa riktlinjer och rekommenderar alla att läsa igenom dem. Det kan tyckas handla om många självklarheter, men uppenbarligen kan vi tolka saker på flera sätt och vi kan dessutom ha olika syfte med vår skådning. Föregå med gott exempel och diskutera, gärna direkt på plats, om det finns olika åsikter om vad som anses vara övertramp och alltför mycket störning.

Det är omöjligt att säga var gränsen går för skadlig störning, fåglarnas beteende

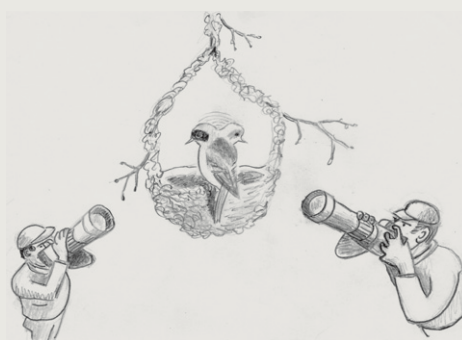

ILLUSTRATION GUNNAR EHRENROTH

kan ge vägledning men är oftast svårtolkat. Det är alltid högre i tak när man är själv i ett område där få fågelskådare rör sig, eftersom risken för upprepade störningar är liten. Klokt är att utgå från försiktighetsprincipen, speciellt viktigt när det finns många fågelskådare på plats som försöker hitta samma fågelindivider under en längre tidsperiod.

I exemplet med pungmesen vid Fyrisån handlar det om en sällsynt fågel som många vill se och inte minst fotografera, som dessutom uppvisar häckningsbeteende. Vi kommer aldrig att få veta om fågeln övergav sitt bo som följd av mänsklig störning eller av helt andra anledningar, men bara det faktum att folks beteende resulterat i en trist upplevelse för många fågelskådare och att andra inte ens haft lust att åka dit borde ge en tankeställare inför kommande liknande situationer.

/UOF Upplands Fågelskådare och Regionala Rapportkommittén (rrk) Uppland